

Aleksandar Weisner

Evropski centar za mir i razvoj

Univerzitet za mir UN

e-mail: weisnera@gmail.com

**PRIKAZ KNJIGE: J. ADLAM, T. KLUTTIG I B.
X. LEE, STANJE NASILJA I KREATIVNO STANJE
(VIOLENT STATES AND CREATIVE STATES),
LONDON & PHILADELPHIA: JESSICA KINGSLEY
PUBLISHERS (2018), str. 536.**

Urednici Džon Adlam (John Adlam), Tilman Klutih (Tilman Kluttig) i Bandy Li (Bandy X. Lee), i sami vrlo cenjeni teoretičari i praktičari u oblasti forenzičke psihoterapije, kliničke psihologije i ekologije nasilja, priredili su dvotomnu monografiju „Violent States and Creative States“ (Volume 1: Structural Violence and Creative Structures, i Volume 2: Human Violence and Creative Humanity). Ovu hrestomatiju čini 32 teksta, između ostalih i radovi nekih od najeminentnijih svetskih istraživača specifičnog fenomena ponašanja ljudskog roda – nasilja. U knjizi se nalaze i Prolog i Epilog dvoje među najpoznatijim savremenim svetskim teoretičarima strukturnog nasilja¹ i prevencije nasilja – Estele Veldon (Estele Welldon) i Džejsma Giligana (James Gilligan).

Već iz predgovora knjige, u kojem je otvoreno kontraverzno pitanje o tome da li i kako trauma i nasilje mogu imati pozitivne aspekte (na primer, putem generisanja enormne energije i pokušaja da se otvore 'nove mogućnosti' i 'novi teren') može se naslutiti da je u pitanju vrlo uzbudljiva i pomalo provokativna i kritička naučna literatura.

Oba toma knjige dinamički izoštravaju fokus na fenomen nasilja, krećući se od 'intraprosihičkih', individualnih i interpersonalnih domena, do domena mikro i makro ljudske zajednice i najširih društvenih i globalnih domena (kako je to pretežno predstavljeno u radovima prvog toma), i suprotno tome, od naj-

1 Termin *structural violence* (eng.) se u naučnoj literaturi na srpskom jeziku prevodi najčešće kao 'strukturno', dok se takodje može naći i preveden kao 'strukturnalno nasilje'.

širih društvenih perspektiva i struktura, do krajnje intimnog intrapersonalnog sveta i nasilnog stanja uma, uključujući i samopovredjivanje (što je dominantno tema drugog toma).

Centralnim pitanjem prvog toma može se smatrati i ispitivanje odnosa individualnog mentalnog nasilnog stanja ličnosti i društveno konstruisanog stanja. Društveno konstruisano stanje nije predstavljeno samo kao politički konstrukt, u slučaju, na primer odmetnute države, već autori smatraju da se i anti-semitizam, islamofobija, mizoginija ili neo-liberalizam takodje mogu smatrati nasilnim stanjem koje podsticajno utiče na porast individualnog nasilja.

Knjiga, u celini, po rečima samih urednika, odgovara na nekoliko potreba: (a) potrebu interdisciplinarnе razmene u pristupu samom predmetu nasilja, (b) potrebu odredjenja prema socijalnim i socijabilnim kontekstima individualnog nasilja, (c) potrebu razumevanja sposobnosti samih društvenih struktura da kreiraju nasilja, (d) potrebu integrisanja baze znanja koju poseduje ljudska zajednica, od individualnog do međunarodnog nivoa, i (e) potrebu razumevanja ljudske prirode i mogućnosti za društveno ozdravljenje kroz podsticaj ljudskih kreativnih potencijala.

Sveobuhvatnost uredjivačkog pristupa temi nasilja nije vidljiva samo iz interperdisciplinarnog polazišta, već je predstavljena i kroz vezu sa najrelevantnijim savremenim svetskim teorijskim osnovama i konceptima koji potiču iz raznih društveno-humanističkih i medicinskih naučnih disciplina. To je primetno u svim delovima i podtemama knjige – od kliničke prakse do savremenih oblika terorizma.

Važan aspekt konstruktivnog poimanja pozitivnih aspekata nasilja brojni autori pojedinačnih radova, ali i sami urednici, vide u specifičnoj ulozi onoga što zovu 'kreativno stanje'. Kreativnom stanju pripisuju suštinsko i 'najsnažnije protivotrovno' svojstvo u odgovoru na nasilje koje je ljudska vrsta nosila tokom čitave evolucije. Kreativna stanja su opisana kao temelji za kapacitet savesti i etičkog upravljanja društvom, što je u knjizi ilustrovano kroz primere iz Ekvadora, Južnoafričke republike, Meksika, Ruande, i drugih zemalja, ali i primere iz specijalne rehabilitacione prakse i restorativne pravde.

Uz najambicioznije zamišljene namere pojedinih autora zastupljenih u knjizi, poput konceptualizacije i konkretizacije odgovora na nikad-do-sada-ra-zrešena pitanja kao što su *Zašto ljudi čine nasilje*, *Šta nagoni ljude na uzajamnu destrukciju*, ili *Šta nam nasilje govori o tome šta nam je najdraže...* sinergijski efekat tekstova predstavljenih u knjizi ima nepobitno jasan potencijal uvida, objašnjenja i razumevanja fenomena nasilja, u svoj njegovoj dinamici, neuhvatljivosti, efemernosti, eklektičnosti i beskrajnosti. Od rada o mikrokosmosu agresije u odnosu sa detetom tokom ranog roditeljstva (*The Microcosm of Aggression: Early Parent-Child Interaction and the Struggle for Separation*), preko poimanja terora i terorizma (*Terror in the Mind of the Terrorist*), individualnog nasilja u situaciji kada je nasilje društveno prihvatljivo (*Perpetrators of Socially Accepted Violence*), do rada o samopovredjivanju (*Anorexia Mirabilis*:

Voluntary Self Starvation and the Role of Spirituality as a Legitimate Response to Sexual Violence).

Ovakva mozaičnost tema nije umanjila doslednost jasnog uređivačkog koncepta. Jedinstvenoj ulozi ove knjige u svetskoj naučnoj predstavi o nasilju doprinose strukturno objedinjeni i koherentno uvezani rezultati empirijskih istraživanja, kliničkih studija, svedočenja (i žrtava i nasilnika), i predstavljene teorije i koncepti o nasilju iz sociologije, filozofije, istorije, antropologije, međunarodnog prava, psihoterapije, forenzike: „...Nadamo se da ova sveobuhvatna razmena može pomoći u osvetljavanju ljudske kreativnosti: kako destruktivan impuls smrti nastaje iz zdravog, kreativnog impulsa života, kako su ove dve stvari uvezane, i kako promeniti ljudsku destruktivnost u ili kroz kreativnost“ (Adlam, J. at all, 2018, str. 24).

Kompleksno i interdisciplinarno obuhvaćen i oslikan fenomen nasilja u knjizi pruža obilje intelektualnog zadovoljstva i za čitaoce iz oblasti kliničari-praktičari, kao i za teoretičare i istraživače.

Nasuprot izuzetnoj prisutnosti teme nasilja u *mass*-medjima, čestih afektivnih i burnih reakcija laične javnosti i sveprisutnosti nasilja kao društvenog fenomena, koje, ne samo da milenijumima opstaje u formi jednog od ključnih obeležja društvenih dinamika i promena, uprkos razvoju raznih institucija i regulativa društvenih odnosa u različitim društvenim sistemima, *nasilje*, kao tema naučnih istraživanja, ostaje i dalje nedovoljno istražen i objašnjen društveni fenomen. To kao posledicu ima i nemogućnost da društvo kreira efikasni i održivi sistem koji bi svim društvenim populacijama obezbedio egzistenciju i razvoj u miru, bezbedno i spokojno. Vidno umanjujući tu posledicu i doprinoseći svetskoj 'bazi znanja', „Violent States and Creative States“ najdirektnije osnažuje naučnu i stručnu zajednicu posvećenu razumevanju globalne zajedničke traume – nasilja.

Ne samo da nasilje, čini se, predstavlja egzistencijalni i esencijalni element svakodnevnih individualnih ljudskih praksi i međunarodnih ekonomskih i političkih odnosa, već je i uporni i neizbežni intrizični konstrukt u primeni svih mogućih tehnoloških inovacija i industrijskih revolucija, te tako i informativno-komunikacionih, nano i bio-genetskih tehnologija. I brojni dosadašnji pokušaji primene raznih preventivnih (primarnih, sekundarnih i tercijalnih) programa i mera (socijalnih, obrazovnih, zdravstvenih, pravosudnih...) nijednom društvu ili zajednici na svetu nisu obezbedili održive ili trajne društvene odnose oslobodjene čestog nasilja različitih formi i vrsta tokom čitave istorije. Zato bi svaka kvalitetna naučna publikacija na temu nasilja trebalo da ima veliku pozornost domaće naučne i stručne društveno-humanističke i medicinske zajednice, i da bude prihvaćena sa zahvalnošću, a posebno bi to trebalo da je slučaj kada je u pitanju ovakva monografija.